

5. Четиґа М.П. Розвиток здатності генерувати фахові ідеї. Том 1 (Учімося мислити, розвивати здатність до творчості). Практикум / М.П. Четиґа. – Л.: ЛНУВМ та БТ імені С.З. Ґжицького, 2012. – 454 с.

Тези надіслані 28 лютого 2019 р.

Білозерська Світлана Іванівна

ПРОФЕСІЙНА СВІДОМІСТЬ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Професійна свідомість починає формуватися в процесі усвідомлення майбутнім педагогом професійного шляху й розвивається протягом усіх етапів професійного життя особистості, але особливу роль у її становленні та розвитку відіграє етап професійної підготовки у ВНЗ.

Передумовою формування професійної свідомості є професійне самовизначення, яке пов'язано із вибором майбутньої професії та характерне для юнацького віку. Дане новоутворення характеризується здатністю до рефлексії та інтелектуальним розвитком, які супроводжуються накопиченням і систематизацією знань про світ, професію, інтересом до власної особистості. Для даного віку характерна чітка орієнтація та визначення свого місця у дорослому світі, що пов'язано із майбутньою професією.

Юнак, який самовизначився в професійному плані, усвідомлює свої життєві цілі, плани, пов'язані із самореалізацією в професійній сфері, професійних намірах (що він хоче), своїх особистісних й фізичних якостях (ким він є, що являє собою як професіонал), своїх можливостях, здібностях, даруваннях (що він може, межі його самовдосконалення), вимогах, що пов'язані з професійною діяльністю, професійною групою (що від нього вимагають), а також своєю готовністю функціонувати у вибраній сфері професійної діяльності[1].

Однак, дослідження особливостей професіоналізації майбутнього педагога дало можливість нам визначити, що для більшості студентів характерна неадекватність пізнання професійних аспектів образу Я, вони не усвідомлюють власних труднощів, їх не турбують питання самовдосконалення. Проблема полягає у тому, що студенти в процесі навчання вивчають в основному спеціалізовані та природничі дисципліни і мало уваги приділяється їх психологічній підготовці. Знаходячись на етапі первинного професійного становлення, студенти-педагоги, вже мають труднощі в розвитку професійної свідомості. Крім того, майбутні

педагоги отримують освіту в нових соціально-економічних умовах, в яких ще панує стереотипне уявлення про педагогічну діяльність, що нібито для профпридатності до цієї діяльності достатньо володіти професійними знаннями і не обов'язково – відповідними особистісними якостями. Відчуваючи вказані труднощі у розвитку професійної свідомості, ті ж студенти стикаються з проблемою вибору професійного майбутнього на старших курсах і побудови професійної кар'єри після закінчення навчального закладу. Як бачимо, розвиток професійної свідомості відбувається в результаті подолання різноманітних труднощів, пошуків виходу з проблемних ситуацій, вирішення життєвих протиріч, здійснення світоглядних виборів. Все це дає підстави стверджувати, що професійна свідомість, являє собою складний психічний процес, який вимагає з одного боку, створення умов для ефективного розвитку в процесі навчання, а з іншого боку, є особистісним утворенням, яке формується в навчально-професійній діяльності та сприяє формуванню суб'єктивного простору особистості.

Цілісний підхід до розуміння професійної свідомості дозволяють нам виокремити її основні структурні компоненти. Ми будемо розглядати її як складне, динамічне, особистісне утворення, що представляє собою єдність і взаємозв'язок функціональних (когнітивних, емоційних, мотиваційно-цільових, операційних) і структурних (образи: «Я-реальне», «Я- ідеальне» (професійне), «Я-майбутнє» (розвиток професіоналізму)) компонентів, розвиток і формування яких проявляється в поступовому усвідомленні себе суб'єктом майбутньої професійної діяльності [1].

Аналізуючи процеси, що лежать в основі формування професійної свідомості особистості майбутнього фахівця, тобто осмисленого усвідомлюваного уявлення людини про себе, доцільно, на нашу думку, враховувати весь період особистісного розвитку майбутнього професіонала від перших моментів виокремлення ним свого Я до періоду, коли завершується його професійна адаптація. «Хто б і коли не діяв, – зазначав Г.П. Щедровицький, – він завжди повинен фіксувати свою свідомість, по-перше, на об'єктах своєї діяльності (він бачить і знає ці об'єкти), а, по-друге, на самій діяльності (він бачить і знає себе діючим, він бачить свої дії, свої операції, свої засоби і навіть свої цілі та завдання)» [4, с. 79].

Таким чином, розвиток професійної свідомості студента передбачає виходження його у професію та, насамперед, пов'язаний із:

- усвідомленням майбутнім педагогом норм, правил, моделей своєї професії як еталонів для усвідомлення своїх якостей;
- усвідомленням цих якостей в інших людей, порівняння себе з якимсь абстрактним або конкретним педагогом;
- аналізом оцінки себе як професіонала з боку колег;
- самооцінюванням людиною своїх окремих сторін

- розумінням себе, свої професійної поведінки, а також емоційне ставлення і оцінювання себе;
- позитивним оцінюванням себе в цілому, визначенням своїх позитивних якостей, перспектив особистісно-професійного розвитку.

Вказані передумови формування професійної свідомості сприятимуть виконанню таких її основних функцій як:

- гарантування внутрішньої узгодженості. Істотним чинником відтворення внутрішньої рівноваги є те, що індивід сам про себе думає.
- визначення характеру індивідуального трактування досвіду, через те, що особистість здатна, на основі своїх уявлень про себе, не лише формувати свою поведінку, але і трактувати власний досвід.
- сукупність очікувань, тобто її уявлення про те, що повинно відбутися.

Люди, впевнені у власній значимості, очікують, що й інші будуть відноситись до них у такий же спосіб. Багато вчених вважають цей аспект центральним, розглядаючи складову свідомості, Я-концепцію, як сукупність очікувань.

Висновки. Виконуючи функції детермінації і регуляції професійної діяльності, конструювання та саморозвитку, а також самоконтролю особистості, професійна свідомість виступає рушійною силою професійного розвитку студента, яка спонукає до подолання протиріччя між досягнутими і бажаними «Я-образами».

Література:

1. Білозерська С.І. Особливості формування професійної самосвідомості майбутніх педагогів /С.І.Білозерська// Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євро інтеграційних процесів: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Мукачєво: Вид-во МДУ, 2017 – С.166-168.
2. Боброва Е.М. Особенности профессионального самопознания студентов педвуза / Е.М. Боброва – М., 1989. – 220 с.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма/ А.К.Маркова. – М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с
4. Щедровицкий Г.П. Модели и моделирование в системах «человек-машина» / Г.П.Щедровицкий // Вопросы методологии. – 1991. – № 2. – С.78-84.

Тези надіслані 28 лютого 2019 р.